

IX.1.2 Překážky v práci z důvodu obecného zájmu (§ 200 a násl.)

K překážkám v práci na straně zaměstnance z důvodu obecného zájmu patří:

- výkon veřejných funkcí;
- výkon občanských povinností;
- jiné úkony v obecném zájmu.

Ve všech uvedených případech zaměstnanci od zaměstnavatele přísluší pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu, pokud tuto činnost nelze provést mimo pracovní dobu. Náhrada mzdy nebo platu od zaměstnavatele v těchto případech nepřísluší, není-li dále uvedeno jinak, nebo není-li dohodnuto nebo vnitřním předpisem stanoveno jinak.

Výkonem veřejné funkce (§ 201) se rozumí plnění povinností vyplývajících z funkce, která je vymezena funkčním nebo časovým obdobím a obsazovaná na základě přímé nebo nepřímé volby nebo jmenováním podle zvláštních právních předpisů. Jedná se např. o výkon funkce poslance Poslanecké sněmovny Parlamentu, senátora Senátu Parlamentu, člena zastupitelstva územního samosprávného celku nebo přisedícího. Tento výčet není uveden taxativně, tj. úplně, jmenovitě uvedený, ale je pouze demonstrativním (příkladným) výčtem. Veřejnou funkcí není členství v orgánech obchodních korporací (například dozorčích radách, představenstvech, správních radách apod.), a to, ani kdyby šlo o obchodní korporaci vlastněnou nebo spoluvlastněnou státem nebo územním samosprávným celkem.

Zaměstnanci, který vykonává veřejnou funkci vedle plnění povinností vyplývajících z pracovního poměru, může být poskytnuto pracovní volno v rozsahu nejvýše 20 pracovních dnů (směn) v kalendářním roce.

S účinností od 1. 1. 2018 pak uvedená pravidla platí pouze, nestanoví-li jiný právní předpis jiný rozsah uvolnění. Takovým jiným předpisem je například zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), či zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, které upravují rozsah pracovního volna neuvolněných členů zastupitelstev obcí, krajů a hlavního města Prahy tak, že volno se poskytne na nezbytně nutnou dobu, přičemž tuto dobu určí příslušná obec, kraj či hlavní město Praha.

O výkon občanských povinností (§ 202) jde zejména:

- u svědků, tlumočnicků, soudních znalců a jiných osob předvolaných k jednání u soudu, správního úřadu, jiného státního orgánu nebo orgánu územního samosprávného celku;
- při poskytnutí první pomoci;
- při opatřeních proti infekčnímu onemocnění;
- při poskytnutí osobní pomoci při požární ochraně, živelních událostech;

nebo v obdobných mimořádných případech a v případech, kdy je fyzická osoba povinna podle právních předpisů osobní pomoc poskytnout.

Jiné úkony v obecném zájmu jsou stanoveny jednak v § 203 zákoníku práce, který uvádí jejich výčet, maximální rozsah jednotlivých překážek a podmínky krátkodobého uvolnění, při nichž se poskytuje zaměstnanci pracovní volno s náhradou mzdy nebo platu nebo bez náhrady mzdy nebo platu, a jednak ve zvláštních právních předpisech.

Podle zákoníku práce pracovní volno pro jiný úkon v obecném zájmu:

- přísluší s náhradou mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku k výkonu funkce člena:
 - orgánu odborové organizace podle zákoníku práce;
 - rady zaměstnanců nebo volební komise podle zákoníku práce, jakož i zástupce pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci podle zákoníku práce (§ 283 až 285);
 - vyjednávacího výboru nebo evropské rady zaměstnanců podle zákoníku práce (§ 288 až 298);
 - orgánu právnické osoby voleného za zaměstnance podle zvláštního právního předpisu;
 - vyjednávacího výboru a člena výboru zaměstnanců podle zvláštního právního předpisu;
- přísluší k výkonu jiné odborové činnosti, zejména k účasti na schůzích, konferencích nebo sjezdech;
- přísluší s náhradou mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku k účasti na školení pořádaném odborovou organizací v rozsahu 5 pracovních dnů v kalendářním roce, nebrání-li tomu vážné provozní důvody;
- k činnosti dárce při odběru krve a při aferéze. Pracovní volno s náhradou mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku přísluší za dobu cesty k odběru, odběru, cesty zpět a zotavení po odběru, pokud tyto skutečnosti zasahují do pracovní doby v rámci 24 hodin od nástupu cesty k odběru. Pokud na cestu k odběru, na odběr a cestu zpět nestačí 24 hodin, přísluší pracovní volno s náhradou mzdy nebo platu za prokázanou nezbytně nutnou další dobu, pokud zasahuje do pracovní doby. Nedojde-li k odběru, přísluší pracovní volno s náhradou mzdy nebo platu jen za prokázanou nezbytně nutnou dobu nepřítomnosti v práci;
- k činnosti dárce dalších biologických materiálů. Pracovní volno s náhradou mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku přísluší za dobu cesty k odběru, odběru, cesty zpět a zotavení po odběru, pokud uvedené skutečnosti zasahují do pracovní doby v rámci 48 hodin od nástupu cesty k odběru. Podle charakteru odběru a zdravotního stavu dárce může lékař určit, že pracovní volno s náhradou mzdy nebo platu se zkracuje nebo prodlužuje; při prodloužení však nejvýše po dobu zasahující do pracovní doby v rámci 96 hodin od nástupu cesty k odběru. Nedojde-li k odběru,

- přísluší pracovní volno s náhradou mzdy nebo platu jen za prokázanou nezbytně nutnou dobu nepřítomnosti v práci;
- k činnosti zaměstnance při přednášce nebo výuce včetně zkušební činností. Pracovní volno přísluší v rozsahu nejvýše 12 směn (pracovních dnů) v kalendářním roce, pokud tomu nebrání vážné provozní důvody na straně zaměstnavatele. Kratší části jednotlivých směn, ve kterých bylo poskytnuto pracovní volno, se sčítají;
 - k činnosti člena Horské služby a fyzické osoby, která na její výzvu a podle jejích pokynů osobně pomáhá při záchranné akci v terénu přísluší pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu;
 - k činnosti vedoucích táborů pro děti a mládež, jejich zástupců pro věci hospodářské a zdravotní, oddílových vedoucích, vychovatelů, instruktorů, popřípadě středních zdravotnických pracovníků v táborech pro děti a mládež přísluší pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu, nejvýše však 3 týdny v kalendářním roce, pokud tomu nebrání vážné provozní důvody na straně zaměstnavatele a za podmínky, že zaměstnanec nejméně po dobu 1 roku před uvolněním pracoval soustavně a bezplatně s dětmi nebo s mládeží. Podmínka soustavně a bezplatně práce se nevyžaduje, jde-li o tábory pro zdravotně postižené děti a mládež;
 - k činnosti zprostředkovatele a rozhodce při kolektivním vyjednávání přísluší pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu;
 - k činnosti dobrovolného sčítacího orgánu při sčítání lidu, domů a bytů včetně doplňujících výběrových šetření obyvatelstva; přísluší pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu nejvýše 10 směn (pracovních dnů) v kalendářním roce, pokud tomu nebrání vážné provozní důvody na straně zaměstnavatele;
 - k činnosti dobrovolného zdravotníka Červeného kříže při zajišťování zdravotního dozoru při sportovní nebo společenské akci přísluší pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu, pokud tomu nebrání vážné provozní důvody na straně zaměstnavatele;
 - k činnosti při organizované zájmové tělovýchovné, sportovní nebo kulturní akci a nezbytné přípravě na ni přísluší pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu, pokud tomu nebrání vážné provozní důvody na straně zaměstnavatele.

Zaměstnanec, který je dlouhodobě uvolněn pro výkon veřejné funkce, nepřísluší od zaměstnavatele, u něhož je dlouhodobě uvolněný zaměstnanec v pracovním poměru, náhrada mzdy nebo platu. Odměnu za výkon veřejné funkce, která se posuzuje jako plat, poskytuje dlouhodobě uvolněnému zaměstnanci ten zaměstnavatel, pro kterého byl zaměstnanec dlouhodobě uvolněn.

Poskytování této odměny (platu) upravuje například zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, poskytování odměny členům zastupitelstev územních samosprávných celků je upraveno v příslušných ustanovení zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů.

Pokud je zaměstnanec podle zvláštního právního předpisu uvolněn pro překážku v práci z důvodu obecního zájmu, je právnická nebo fyzická osoba, pro kterou byl zaměstnanec činný, popřípadě, z jejíhož podnětu byl uvolněn, povinna uhradit zaměstnavateli, u něhož byl zaměstnanec v době uvolnění v pracovním poměru, náhradu mzdy nebo platu, která byla zaměstnanci poskytnuta, pokud se s touto právnickou nebo fyzickou osobou nedohodl na upuštění od úhrady. Náhrada mzdy nebo platu se však hradí maximálně do rozsahu průměrného výdělku podle § 351 až 362.

Judikát NS: 21 Cdo 2745/2013